DOMSTOLENS DOM (Femte Afdeling)

18. april 2002 *

I sag C-290/00,

angående en anmodning, som Oberster Gerichtshof (Østrig) i medfør af artikel 234 EF har indgivet til Domstolen for i den for nævnte ret verserende sag,

Johann Franz Duchon

mod

Pensionsversicherungsanstalt der Angestellten,

at opnå en præjudiciel afgørelse vedrørende fortolkningen af EF-traktatens artikel 48 og 51 (efter ændring nu artikel 39 EF og 42 EF) samt vedrørende fortolkningen eller gyldigheden af artikel 9a og 94 i Rådets forordning (EØF) nr. 1408/71 af 14. juni 1971 om anvendelse af de sociale sikringsordninger på arbejdstagere, selvstændige erhvervsdrivende og deres familiemedlemmer, der

* Processprog: tysk.

flytter inden for Fællesskabet, som ændret og ajourført ved Rådets forordning (EF) nr. 118/97 af 2. december 1996 (EFT 1997 L 28, s. 1),

har

DOMSTOLEN (Femte Afdeling)

sammensat af afdelingsformanden, P. Jann, og dommerne S. von Bahr og M. Wathelet (refererende dommer),

generaladvokat: F.G. Jacobs
justitssekretær: R. Grass,

efter at der er indgivet skriftlige indlæg af:

— Johann Franz Duchon ved Rechtsanwälte A. Hawel og E. Eypeltauer

— den østrigske regering ved C. Pesendorfer, som befuldmægtiget

— Kommissionen for De Europæiske Fællesskaber ved W. Bogensberger, som befuldmægtiget,

på grundlag af den refererende dommers rapport,

og efter at generaladvokaten har fremsat forslag til afgørelse den 22. november 2001,

afsagt følgende

Dom

1 Ved kendelse af 27. juni 2000, indgået til Domstolen den 24. juli 2000, har Oberster Gerichtshof i medfør af artikel 234 EF forelagt tre præjudicielle spørgsmål vedrørende fortolkningen af EF-traktatens artikel 48 og 51 (efter ændring nu artikel 39 EF og 42 EF) samt vedrørende fortolkningen eller gyldigheden af artikel 9a og 94 i Rådets forordning (EØF) nr. 1408/71 af 14. juni 1971 om anvendelse af de sociale sikringsordninger på arbejdstagere, selvstændige erhvervsdrivende og deres familiemedlemmer, der flytter inden for Fællesskabet, som ændret og ajourført ved Rådets forordning (EF) nr. 118/97 af 2. december 1996 (EFT 1997 L 28, s. 1, herefter »forordning nr. 1408/71«).

2 Spørgsmålene er blevet rejst under en retssag, der føres mellem Johann Franz Duchon, der blev udsat for en arbejdsulykke i 1968, mens hans arbejdede i Tyskland, og Pensionsversicherungsanstalt der Angestellten (pensionsforsikringsinstitution for funktionærer) vedrørende hans erhvervelse af ret til en erhvervsudygtighedspension efter østrigsk lovgivning med virkning fra den 1. januar 1998.

De relevante retsforskrifter

De fællesskabsretlige bestemmelser

3 Forordning nr. 1408/71 fandt fra den 1. januar 1994 anvendelse i Republikken Østrig i henhold til aftalen af 2. maj 1992 om Det Europæiske Økonomiske Samarbejdsområde (EFT 1994 L 1, s. 3, herefter »EØS-aftalen«). Forordningen har siden den 1. januar 1995 fundet anvendelse i Republikken Østrig som medlemsstat i Den Europæiske Union.

4 Artikel 9a i forordning nr. 1408/71 med overskriften »Forlængelse af referenceperioden« bestemmer:

»Er retten til ydelser efter en medlemsstats lovgivning betinget af, at der i løbet af en nærmere fastsat periode forud for forsikringsbegivenhedens indtræden (referenceperioden) er tilbagelagt en minimumsforsikringsperiode, og er det bestemt, at perioder, i løbet af hvilke der er udredet ydelser efter denne medlemsstats lovgivning, eller perioder med børnepasning på denne medlemsstats område, forlænger denne referenceperiode, forlænger perioder, i løbet af hvilke der er udredet invalide- eller alderspension eller ydelser ved sygdom, arbejdsløshed eller arbejdsulykke (bortset fra rente) i henhold til en anden medlemsstats lovgivning, samt perioder med børnepasning på en anden medlemsstats område ligeledes den nævnte referenceperiode.«

5 Artikel 61 i forordning nr. 1408/71 indeholder særlige regler for anvendelsen af særbestemmelser i visse nationale lovgivninger om forsikring mod arbejdsulykker eller erhvervssygdomme. Artikel 61, stk. 5 og 6, har således følgende ordlyd:

»5. Såfremt tidligere indtrådte eller konstaterede arbejdsulykker eller erhvervssygdomme efter en medlemsstats lovgivning udtrykkeligt eller stiltiende skal tages i betragtning ved fastsættelse af invaliditetsgraden, af retten til ydelser eller af disses størrelse, skal den kompetente institution i den pågældende stat ligeledes tage arbejdsulykker eller erhvervssygdomme, der tidligere er indtruffet eller konstateret under lovgivningen i en anden medlemsstat, i betragtning, som om de var indtruffet eller konstateret under den for denne institution gældende lovgivning.

6. Såfremt senere indtrådte eller konstaterede arbejdsulykker eller erhvervssygdomme efter en medlemsstats lovgivning udtrykkeligt eller stiltiende skal tages i betragtning ved fastsættelse af invaliditetsgraden, af retten til ydelser eller af disses størrelse, skal den kompetente institution i den pågældende stat ligeledes tage arbejdsulykker eller erhvervssygdomme, der senere er indtruffet eller konstateret under lovgivningen i en anden medlemsstat, i betragtning, som om de var indtruffet eller konstateret under den for denne institution gældende lovgivning, på betingelse af:

1) at der ikke for den tidligere indtrådte eller konstaterede arbejdsulykke eller erhvervssygdom er tilkendt erstatning i henhold til den for institutionen gældende lovgivning, og

2) at der for den senere indtrådte eller konstaterede arbejdsulykke eller erhvervssygdom, uanset bestemmelserne i stk. 5, ikke tilkendes erstatning i henhold til den i den anden medlemsstat gældende lovgivning, under hvis bestemmelser ulykken eller sygdommen er indtrådt eller konstateret.«

6 Under overskriften »Overgangsbestemmelser for arbejdstagere« bestemmes følgende i artikel 94, stk. 1-3, i forordning nr. 1408/71:

»1. Denne forordning begrunder ikke ret til ydelser for noget tidsrum, der ligger forud for den 1. oktober 1972 eller for datoen for dens anvendelse i den pågældende medlemsstat eller en del heraf.

2. Enhver forsikringsperiode samt — i givet fald — enhver beskæftigelses- eller bopælsperiode, der er tilbagelagt efter en medlemsstats lovgivning forud for den 1. oktober 1972 eller forud for datoen for denne forordnings anvendelse i den pågældende medlemsstat eller en del heraf, skal tages i betragtning ved afgørelsen af ret til ydelser efter denne forordning.

3. Rettigheder kan erhverves i medfør af denne forordning, selv om de vedrører en begivenhed, der er indtruffet før den 1. oktober 1972 eller før forordningen kom til anvendelse i den pågældende medlemsstat eller en del heraf, jf. dog bestemmelsen i stk. 1.«

De nationale bestemmelser

7 Efter østrigsk lovgivning har arbejdstagere ret til erhvervsudygtighedspension, når de ud over at opfylde den specifikke betingelse om, at deres erhvervsevne skal være nedsat, ligeledes opfylder den generelle betingelse om, at de skal have udstået karenstiden (»Wartezeit«) [§ 235, stk. 1, i Allgemeines Sozialversicherungsgesetz (lov om social sikring, herefter »ASVG«)], der udgør et antal måneder, i løbet af hvilke den pågældende har indbetalt bidrag til pensionsforsikringen (»Versicherungszeiten«) i en bestemt periode (herefter »referenceperioden«), der ligger forud for den dato, hvor der erhverves ret til pensionen (»Stichtag«).

8 Inden det fyldte 50. år er karenstiden fastsat til 60 måneder, der skal være tilbagelagt inden for de 120 kalendermåneder (referenceperioden), der går umiddelbart forud for den dato, hvor der er søgt om pension, hvis denne dato svarer til den første dag i måneden, og ellers forud for den første dag i den måned, der følger efter den dato, hvor ansøgningen blev indgivet [ASVG's § 223, stk. 2, og § 236, stk. 1, nr. 1, litra a), og stk. 2, nr. 1].

9 I henhold til ASVG's § 235, stk. 3, litra a), bortfalder karenstiden, når den omstændighed, der ligger til grund for pensionsansøgningen, er en følge af en arbejdsulykke eller en erhvervssygdom, der har ramt en person, der i henhold til ASVG eller en anden østrigsk forbundslov er omfattet af en lovpligtig pensionsforsikringsordning, eller en person, der er frivilligt forsikret i henhold til ASVG's § 19 a.

10 I henhold til ASVG's § 236, stk. 3, kan referenceperioden i øvrigt forlænges med »neutrale måneder«. ASVG's § 234, stk. 1, har følgende ordlyd:

»Følgende perioder, der ikke er forsikringsperioder, behandles som neutrale:

[...]

2. Perioder, i hvilke den forsikrede ifølge en afgørelse havde krav på

[...]

b) en invalidepension i henhold til den lovpligtige ulykkesforsikring som følge af en nedsættelse af erhvervsevnen med mindst 50%

[...]«

Tvisten i hovedsagen og de præjudicielle spørgsmål

11 Johann Franz Duchon, der er østrigsk statsborger, og som er født den 18. januar 1949, havde været udsat for en arbejdsulykke den 8. september 1968, mens han var i praktik i Tyskland. Som følge af denne arbejdsulykke har han siden da oppebåret en rente fra de kompetente tyske myndigheder, der er fastsat på baggrund af en erhvervsevnenedsættelse på 50%.

12 Johann Franz Duchons første ansøgning om østrigsk erhvervsudygtighedspension med virkning fra den 1. januar 1994 blev afslået af Pensionsversicherungsanstalt der Angestellten. Oberster Gerichtshof — for hvilken han havde indbragt et søgsmål til prøvelse af afgørelsen — frifandt den 15. april 1997 Pensionsversicherungsanstalt der Angestellten med den begrundelse, at ansøgeren ikke havde tilbagelagt karenstiden på 60 måneder inden for referenceperioden på 120 måneder, at han ikke var omfattet af de undtagelser, der er fastsat i ASVG's § 235, stk. 3, litra a), § 236, stk. 3, og § 234, stk. 1, nr. 2, litra b), og at han, da de omstændigheder, der lå til grund for hans ansøgning om invalidepension, var indtruffet før den 1. januar 1994, ikke kunne påberåbe sig det princip om arbejdskraftens frie bevægelighed, der gælder efter fællesskabsretten.

13 Den 22. december 1997 indgav Johann Franz Duchon en ny ansøgning om erhvervsudygtighedspension, men denne gang med virkning fra den 1. januar 1998. Denne ansøgning blev ligeledes afslået ved afgørelse af 11. august 1998 med den samme begrundelse som tidligere, nemlig at den pågældende ikke havde tilbagelagt karenstiden. Den 29. september 1999 blev sagsøgte frifundet i en sag, Johann Franz Duchon havde anlagt til prøvelse af afgørelsen ved Landesgericht Linz (Østrig), idet retten henviste til Oberster Gerichtshofs retskraftige dom af 15. april 1997, hvorved der mellem de samme parter allerede var taget endelig stilling til spørgsmålet om, hvorvidt der skulle tages hensyn til de forsikringsperioder, der var tilbagelagt i Tyskland, som følge af den arbejdsulykke, Johann

Franz Duchon havde været udsat for i denne medlemsstat. Ifølge retten kunne der herefter kun foretages en prøvelse af, om sagsøgeren i hovedsagen, under hensyn til de forsikringsperioder, der i mellemtiden var tilbagelagt i Østrig, opfyldte betingelsen vedrørende karenstiden i henhold til national lovgivning. Retten fandt imidlertid, at dette ikke var tilfældet i det foreliggende tilfælde. Dommen blev den 11. februar 2000 stadfæstet af Oberlandesgericht Linz (Østrig), og Johann Franz Duchon indgav herefter en revisionsanke til Oberster Gerichtshof.

14 Den forelæggende ret finder det tvivlsomt, om det henset til artikel 94 i forordning nr. 1408/71 er berettiget at antage, at forordningen ikke finder anvendelse på omstændigheder, der er indtruffet, før Østrig tiltrådte EØS-aftalen og efterfølgende tiltrådte Den Europæiske Union.

15 Hvis det antages, at den erhvervsudygtighed, der ligger til grund for Franz Duchons ansøgning om østrigsk pension, er opstået som følge af den arbejdsulykke, der fandt sted i 1968 i Tyskland, er retten — for så vidt angår anvendelsen af ASVG's § 235, stk. 3, litra a) — i tvivl om, hvorvidt denne ulykke udgør en »begivenhed« i den forstand, hvori udtrykket er anvendt i artikel 94, stk. 3, i forordning nr. 1408/71. Hvis det er tilfældet, vil forordningen finde anvendelse ved afgørelsen af, om sagsøgeren i hovedsagen opfylder betingelserne for at erhverve ret til østrigsk pension, selv om der er tale om en begivenhed, der er indtruffet i fortiden, dog således, at selve pensionsretten i overensstemmelse med artikel 94, stk. 1, i forordning nr. 1408/71 først kan få virkning fra den dato, hvor forordningen trådte i kraft i Republikken Østrig.

16 Hvis den erhvervsudygtighed, som sagsøgeren i hovedsagen er ramt af, derimod ikke er en følge af arbejdsulykken i 1968, er retten i tvivl om, hvorvidt det følger af fællesskabsretten, at de perioder, hvori der er udredet arbejdsskadepension i

henhold til tysk lovgivning, skal tages i betragtning med henblik på forlængelse af referenceperioden i overensstemmelse med ASVG's § 236, stk. 3.

17 Den forelæggende ret er i denne forbindelse ligeledes i tvivl om, hvorvidt artikel 9a i forordning nr. 1408/71 er forenelig med traktatens artikel 48, stk. 2, og artikel 51, idet der i denne bestemmelse netop er fastsat en undtagelse fra princippet om sidestilling for så vidt angår rente, der udredes som følge af en arbejdsulykke. Retten har i denne forbindelse henvist til dom af 4. oktober 1991, sag C-349/87, Paraschi (Sml. I, s. 4501). Retten har således anført, at såfremt sagsøgeren til stadighed havde været beskæftiget i Østrig, og arbejdsulykken havde fundet sted dér, ville referenceperioden i medfør af national ret være blevet forlænget med den periode, hvori den pågældende havde oppebåret rente. Den omstændighed, at den periode, i hvilken der i Tyskland er udbetalt rente, ikke tages i betragtning, stiller vandrende arbejdstagere ringere i forhold til arbejdstagere, der ikke har gjort brug af retten til fri bevægelighed. Retten anser ikke denne forskelsbehandling for at være objektivt begrundet.

18 Herefter har Oberster Gerichtshof besluttet at udsætte sagen og forelægge Domstolen følgende præjudicielle spørgsmål:

»1) Er den situation, at en arbejdstager, der er statsborger i en nuværende medlemsstat, inden denne medlemsstats tiltrædelse havde beskæftigelse som arbejdstager i en anden medlemsstat, hvor han havde været udsat for en arbejdsulykke, omfattet af anvendelsesområdet for Rådets forordning (EØF) nr. 1408/71 af 14. juni 1971 om anvendelse af de sociale sikringsordninger på arbejdstagere, selvstændige erhvervsdrivende og deres familiemedlemmer, der flytter inden for Fællesskabet, som ændret og ajourført ved Rådets forordning (EØF) nr. 2001/83 af 2. juni 1983, og som ændret ved Rådets forordning (EØF) nr. 1249/92 af 30. april 1992, når den pågældende indgiver en ansøgning om erhvervsudygtighedspension efter tidspunktet for medlemsstatens tiltrædelse, og arbejdsulykken kan have virkning som begrundelse for kravet om erhvervsudygtighedspensionen?

Såfremt det første spørgsmål besvares bekræftende:

2) Skal EF-traktatens artikel 48, stk. 2, og artikel 51 (nu artikel 39, stk. 2, EF og artikel 42 EF) samt forordning (EØF) nr. 1408/71 fortolkes således, at de er til hinder for en national ordning, hvorefter det — ud over at forsikringsbegivenheden skal være en følge af en arbejdsulykke — yderligere er en betingelse for, at karenstiden bortfalder for så vidt angår en ydelse ved en forsikringsbegivenhed i form af nedsat erhvervsevne, at forsikringsbegivenheden er indtrådt hos en forsikret i henhold til en tvungen pensionsforsikring efter den (østrigske) Allgemeines Sozialversicherungsgesetz (ASVG) eller en anden (østrigsk) forbundsforsikringslov eller hos en frivilligt forsikret ifølge § 19 a i den (østrigske) Allgemeines Sozialversicherungsgesetz (ASVG), således at arbejdsulykker under beskæftigelse i andre medlemsstater ikke er omfattet?

3) Skal EF-traktatens artikel 48, stk. 2, og artikel 51 (nu artikel 39, stk. 2, EF og artikel 42 EF) fortolkes således, at de er til hinder for såvel artikel 9a i forordning (EØF) nr. 1408/71 som en national ordning, der generelt udelukker en forlængelse af referenceperioden med det tidsrum, hvori der oppebæres pension, eller begrænser forlængelsen til den situation, at der består et pensionskrav i henhold den lovpligtige ulykkesforsikring i den pågældende medlemsstat?«

De præjudicielle spørgsmål

Det første spørgsmål

19 Med det første spørgsmål ønsker den forelæggende ret nærmere bestemt oplyst, om et tilfælde, hvor en person, som er statsborger i en medlemsstat, og som før

denne stat tiltrådte Den Europæiske Union, har været beskæftiget som arbejdstager i en anden medlemsstat, hvor den pågældende havde været udsat for arbejdsulykke, og som efter oprindelsesstatens tiltrædelse indgiver en ansøgning til myndighederne i denne sidstnævnte stat om erhvervsudygtighedspension som følge af denne ulykke, omfattet af anvendelsesområdet for forordning nr. 1408/71?

20 Johann Franz Duchon, den østrigske regering og Kommissionen har anført, at spørgsmålet skal besvares bekræftende.

21 Det bemærkes i den forbindelse, at det følger af Domstolens faste praksis, at retssikkerhedsprincippet er til hinder for, at en forordning anvendes med tilbagevirkende kraft, uanset om det måtte være til fordel eller skade for den pågældende, medmindre der i forordningens ordlyd eller dens formål er tilstrækkelig klare holdepunkter for at antage, at forordningen ikke blot har virkning for fremtiden (dom af 29.1.1985, sag 234/83, Gesamthochschule Duisburg, Sml. s. 327, præmis 20, og af 7.2.2002, sag C-28/00, Kauer, Sml. I, s. 1343). Selv om en ny retsakt således kun har virkning for fremtiden, finder den ifølge et almindeligt anerkendt princip, for så vidt ikke andet er bestemt, dog også anvendelse på de fremtidige virkninger af faktiske omstændigheder, som er opstået under de tidligere regler (jf. i denne retning dom af 15.2.1978, sag 96/77, Bauche og Delquignies, Sml. s. 383, præmis 48, af 25.10.1978, sag 125/77, Koninklijke Scholten-Honig og De Bijenkorf, Sml. s. 1991, præmis 37, af 5.2.1981, sag 40/79, P. mod Kommissionen, Sml. s. 361, præmis 12, af 10.7.1986, sag 270/84, Licata mod ØSU, Sml. s. 2305, præmis 31, og af 29.1.2002, sag C-162/00, Pokrzeptowicz-Meyer, Sml. I, s. 1049, præmis 49 og 50, samt Kauer-dommen, præmis 20).

22 Når artikel 94, stk. 1, i forordning nr. 1408/71 bestemmer, at forordningen ikke begrunder ret til ydelser for noget tidsrum, der ligger forud for datoen for dens anvendelse i den pågældende medlemsstat, er dette fuldt ud i overensstemmelse med det nævnte retssikkerhedsprincip.

23 For at gøre det muligt at anvende forordning nr. 1408/71 på de fremtidige virkninger af faktiske omstændigheder, som er opstået under de tidligere regler, er der i forordningens artikel 94, stk. 2, i overensstemmelse hermed fastsat en forpligtelse til at tage enhver forsikrings-, beskæftigelses- eller bopælsperiode i betragtning, der er tilbagelagt efter en hvilken som helst medlemsstats lovgivning »forud for den 1. oktober 1972 eller forud for datoen for [forordningens] anvendelse i den pågældende medlemsstat«, ved afgørelsen af, om der er ret til ydelser. Det fremgår således af denne bestemmelse, at en medlemsstat i forbindelse med tilkendelse af alderspension ikke kan afvise at medregne forsikringsperioder, der er tilbagelagt på en anden medlemsstats område, alene med den begrundelse, at perioderne er tilbagelagt, før forordningen trådte i kraft for den pågældende medlemsstat (jf. dom af 7.2.1991, sag C-227/89, Rönfeldt, Sml. I, s. 323, præmis 16, og Kauer-dommen, præmis 22).

24 Artikel 94, stk. 3, i forordning nr. 1408/71 bestemmer endvidere, at der skal tages hensyn til enhver begivenhed, som den omhandlede rettighed vedrører, selv om den er indtruffet, »før den 1. oktober 1972 eller før forordningen kom til anvendelse i den pågældende medlemsstat«.

25 Det er utvivlsomt, at en arbejdsulykke, der er indtruffet på en medlemsstats område, før forordning nr. 1408/71 trådte i kraft i en anden medlemsstat, i henhold til hvis lovgivning der søges om ydelser ved erhvervsudygtighed som følge af denne ulykke, udgør en »begivenhed« i den forstand, hvori udtrykket er anvendt i forordningens artikel 94, stk. 3.

26 Det første spørgsmål skal følgelig besvares med, at et tilfælde, hvor en person, som er statsborger i en medlemsstat, og som før denne stat tiltrådte Den Europæiske Union, har været beskæftiget som arbejdstager i en anden medlemsstat, hvor den pågældende havde været udsat for en arbejdsulykke, og som efter oprindelsesstatens tiltrædelse indgiver en ansøgning til myndighederne i denne sidstnævnte stat om erhvervsudygtighedspension som følge af denne ulykke, er omfattet af anvendelsesområdet for forordning nr. 1408/71.

Det andet spørgsmål

27 Med det andet spørgsmål ønsker den forelæggende ret nærmere bestemt oplyst, om traktatens artikel 48, stk. 2, og artikel 51 samt forordning nr. 1408/71 skal fortolkes således, at de er til hinder for en national bestemmelse som ASVG's § 235, stk. 3, litra a), hvorefter der kun kan dispenseres fra kravet om udståelse af en karenstid som betingelse for, at der kan erhverves ret til erhvervsudygtighedspension, når den nedsatte erhvervsevne er forårsaget af en arbejdsulykke — der i det foreliggende tilfælde er indtruffet før den dato, hvor forordningen trådte i kraft i medlemsstaten — såfremt den tilskadekomne på tidspunktet for ulykken var obligatorisk eller frivilligt socialforsikret i henhold til denne medlemsstats lovgivning, men ikke enhver anden medlemsstats lovgivning.

28 I denne forbindelse skal der for det første tages stilling til lovligheden af en bestemmelse som ASVG's § 235, stk. 3, litra a), set i forhold til fællesskabsretten, således som denne ville finde anvendelse, såfremt ulykken var indtruffet efter det tidspunkt, hvor Republikken Østrig tiltrådte Den Europæiske Union.

29 Som den østrigske regering og Kommissionen har gjort gældende, må det fastslås, at en sådan bestemmelse, selv om den finder anvendelse uden hensyntagen til de berørte arbejdstageres nationalitet, vil kunne stille de personer ringere, der har udøvet deres traktatsikrede ret til fri bevægelighed, eftersom deres mulighed for at opfylde kravet om at være tilknyttet socialsikringsordningen i henhold til ASVG er mindre end den, der gælder for arbejdstagere, der er forblevet i Østrig.

30 Det er i øvrigt den østrigske regerings opfattelse, at det påhviler den nationale ret at fortolke ASVG's § 235, stk. 3, litra a), på en sådan måde, at en tilknytning til en socialsikringsordning i kraft af beskæftigelse i en anden medlemsstat skal sidestilles med en tilknytning i kraft af en beskæftigelse på det nationale område.

31 Hertil bemærkes, at den nationale domstol rent faktisk er forpligtet til at anvende fællesskabsretten i sin helhed og beskytte de rettigheder, som denne giver private, idet den herved om nødvendigt skal undlade at anvende enhver bestemmelse, som under de foreliggende omstændigheder vil kunne føre til et resultat, som er i strid med fællesskabsretten (jf. dom af 26.9.2000, sag C-262/97, Engelbrecht, Sml. I, s. s. 7321, præmis 40).

32 I et tilfælde som det, der foreligger i hovedsagen, hvor den nationale lovgivning finder anvendelse ved erhvervelse af ret til pension som følge af en erhvervsudygtighed, der skyldes en arbejdsulykke, som er indtruffet før det tidspunkt, hvor forordning nr. 1408/71 trådte i kraft i den medlemsstat, hvor der søges om pension, bemærkes for det andet, at en ret til pension, der er erhvervet efter Republikken Østrigs tiltrædelse af Den Europæiske Union — selv om retten er udløst af en begivenhed, der er indtruffet før dette tidspunkt — skal fastsættes af de østrigske myndigheder i overensstemmelse med fællesskabsretten og navnlig i overensstemmelse med traktatens bestemmelser om arbejdskraftens frie bevægelighed (jf. i denne retning Kauer-dommen, præmis 45).

33 For så vidt angår spørgsmålet, om der skal tages hensyn til den begivenhed, der er omhandlet i hovedsagen, dvs. arbejdsulykken, der fandt sted i 1968 i Tyskland, skal overgangsbestemmelsen i artikel 94, stk. 3, i forordning nr. 1408/71 — der ifølge sagens natur er bestemt til at skulle anvendes på situationer, der er opstået på et tidspunkt, hvor forordningen endnu ikke fandt anvendelse i den pågældende medlemsstat — anvendes. Denne bestemmelse har netop — som fastslået i præmis 23 og 24 i denne dom — til formål at gøre det muligt at anvende

forordning nr. 1408/71 på de fremtidige virkninger af situationer, der er opstået på et tidspunkt, hvor der pr. definition endnu ikke var ret til fri bevægelighed for personer i forholdet mellem den berørte medlemsstat og den stat, på hvis område de konkrete omstændigheder, der eventuelt skal tages hensyn til, indtraf.

34 Under disse omstændigheder kan det forhold, at Johann Franz Duchon har arbejdet i Tyskland, før EØS-aftalen trådte i kraft for Republikken Østrig, eller før Republikken Østrig tiltrådte Den Europæiske Union, ikke i sig selv være til hinder for at anvende artikel 94, stk. 3, i forordning nr. 1408/71.

35 Anvendelsen af betingelsen i ASVG's § 235, stk. 3, litra a), på en arbejdsulykke, der er indtruffet, før forordning nr. 1408/71 trådte i kraft i den medlemsstat, hvor der ansøges om pension som følge erhvervsudygtighed, indebærer imidlertid en risiko for at gøre de rettigheder, der følger af forordningens artikel 94, stk. 3, illusoriske, når der ikke i den nationale lovgivning selv er fastsat regler om, at en tilknytning til en socialsikringsordning i henhold til en anden medlemsstats lovgivning skal tages i betragtning, netop i mangel af en fællesskabsretlig bestemmelse, der kunne have sikret, at dette blev taget i betragtning for så vidt angår den periode, der ligger før den nævnte dato.

36 Det andet spørgsmål skal herefter besvares med, at artikel 94, stk. 3, i forordning nr. 1408/71, sammenholdt med traktatens artikel 48, stk. 2, skal fortolkes således, at den er til hinder for en national bestemmelse som ASVG's § 235, stk. 3, litra a), hvorefter der kun kan dispenseres fra kravet om udståelse af en karenstid som betingelse for, at der kan erhverves ret til erhvervsudygtighedspension, når den nedsatte erhvervsevne er forårsaget af en arbejdsulykke — der i det foreliggende tilfælde er indtruffet før den dato, hvor forordningen trådte i kraft i medlemsstaten — såfremt den tilskadekomne på tidspunktet for ulykken var obligatorisk eller frivilligt socialforsikret i henhold til denne medlemsstats lovgivning, men ikke i henhold til enhver anden medlemsstats lovgivning.

Det tredje spørgsmål

37 Med det tredje spørgsmål ønsker den forelæggende ret nærmere bestemt oplyst, om traktatens artikel 48, stk. 2, og artikel 51 skal fortolkes således, at de er til hinder for en bestemmelse som ASVG's § 234, stk. 1, nr. 2, litra b), sammenholdt med § 236, stk. 3, i samme lov, hvorefter der — med henblik på forlængelse af referenceperioden, i løbet af hvilken karenstiden skal være tilbagelagt som betingelse for, at der kan erhverves ret til pension — kun tages hensyn til perioder, hvori den forsikrede har oppebåret invalidepension i henhold til en national socialsikringsordning mod ulykker, uden at der er mulighed for forlængelse af denne periode, når en sådan ydelse er udredet i henhold til lovgivningen i en anden medlemsstat. Den forelæggende ret er ligeledes i tvivl om, hvorvidt artikel 9a i forordning nr. 1408/71 er forenelig med traktatens artikel 48, stk. 2, og artikel 51, for så vidt som bestemmelsen udtrykkeligt udelukker muligheden for — med henblik på forlængelse af referenceperioden efter en medlemsstats lovgivning — at tage hensyn til de perioder, hvori der er udbetalt rente som følge af en arbejdsulykke i henhold til en anden medlemsstats lovgivning.

38 I denne forbindelse bemærkes, som den østrigske regering og Kommissionen har anført, at det allerede fremgår af Domstolens praksis, at selv om en lovgivning af den type, der er omhandlet i hovedsagen, formelt finder anvendelse på enhver EF-arbejdstager uanset dennes nationalitet, som således på de i denne lovgivning opstillede betingelser kan få forlænget referenceperioden, kan en sådan lovgivning, hvis den ikke indeholder mulighed for forlængelse, når begivenheder eller omstændigheder — som udbetaling af rente som følge af en arbejdsulykke — svarende til dem, der ellers berettiger til forlængelse, indtræffer i en anden medlemsstat, give vandrende arbejdstagere en betydeligt ringere retsstilling, fordi navnlig disse arbejdstagere — særlig i tilfælde af invaliditet — vil være tilbøjelige til at vende tilbage til deres hjemland (jf. i denne retning Paraschi-dommen, præmis 24).

39 Under disse omstændigheder er traktatens artikel 48, stk. 2, og artikel 51 til hinder for en national lovgivning, hvorefter der på visse betingelser er mulighed for at forlænge referenceperioden, men hvorefter der ikke er mulighed for forlængelse, når de begivenheder eller omstændigheder, som ellers berettiger til forlængelse, er indtruffet i en anden medlemsstat (Paraschi-dommen, præmis 27).

40 Af samme grunde som anført i præmis 38 i denne dom må artikel 9a i forordning nr. 1408/71 erklæres ugyldig, for så vidt som bestemmelsen udtrykkeligt udelukker muligheden for — med henblik på forlængelse af referenceperioden efter en medlemsstats lovgivning — at tage hensyn til de perioder, hvori der er udbetalt rente som følge af en arbejdsulykke i henhold til en anden medlemsstats lovgivning.

41 Den østrigske regering har imidlertid gjort gældende, at traktatens artikel 48, stk. 2, og artikel 51 ikke er relevante for løsningen af tvisten i hovedsagen. Da den i sagen omhandlede arbejdsulykke er indtruffet, før EØS-aftalen trådte i kraft i forhold til Republikken Østrig, må traktatens bestemmelser ratione temporis være uanvendelige på denne sag.

42 Regeringen har tilføjet, at overgangsbestemmelserne i artikel 94 i forordning nr. 1408/71 netop ikke indeholder nogen regel om sidestilling, der kan sammenlignes med den, der findes i artikel 9a, der sikrer, at referenceperioden kan forlænges.

43 Hertil bemærkes, at hovedsagen ikke vedrører erhvervelse af ret til pension for en periode, der ligger forud for det tidspunkt, hvor EØS-aftalen trådte i kraft for Republikken Østrig, men derimod erhvervelse af en sådan ret med virkning fra den 1. januar 1998.

44 Som Domstolen allerede har fastslået i dom af 30. november 2000, sag C-195/98, Österreichischer Gewerkschaftsbund (Sml. I, s. 10497, præmis 55), indeholder akten vedrørende vilkårene for Republikken Østrigs, Republikken Finlands og Kongeriget Sveriges tiltrædelse og tilpasningerne af de traktater, der danner grundlag for Den Europæiske Union (EFT 1994 C 241, s. 21, og EFT 1995 L 1, s. 1), ingen overgangsbestemmelser vedrørende anvendelsen af traktatens artikel 48. Bestemmelserne i denne artikel må antages at have været umiddelbart anvendelige og bindende for Republikken Østrig med virkning fra det tidspunkt, hvor Republikken Østrig tiltrådte Den Europæiske Union, dvs. den 1. januar 1995. Fra dette tidspunkt har de kunnet påberåbes af vandrende arbejdstagere fra alle medlemsstater, og de har fundet anvendelse på nuværende og fremtidige virkninger af situationer, der er opstået, før Republikken Østrig tiltrådte Den Europæiske Union.

45 Denne generelle konstatering kan ikke anfægtes som følge af, at artikel 94 i forordning nr. 1408/71 ikke udtrykkeligt giver adgang til — med henblik på erhvervelse af ret til en ydelse efter en medlemsstats lovgivning — at medregne de perioder, der er tilbagelagt i en anden medlemsstat, før det tidspunkt, hvor forordningen trådte i kraft på den første stats område, og i løbet af hvilke der er udbetalt visse ydelser — som i det foreliggende tilfælde rente i anledning af en arbejdsulykke — til den forsikrede.

46 Herefter skal det tredje spørgsmål besvares således:

— EF-traktatens artikel 48, stk. 2, og artikel 51 skal fortolkes således, at de er til hinder for en bestemmelse som ASVG's § 234, stk. 1, nr. 2, litra b),

sammenholdt med § 236, stk. 3, i samme lov, hvorefter der — med henblik på forlængelse af referenceperioden, hvori karenstiden skal være tilbagelagt som betingelse for, at der kan erhverves ret til pension — kun tages hensyn til perioder, hvori den forsikrede har oppebåret invalidepension i henhold til en national socialsikringsordning mod ulykker, uden at der er mulighed for forlængelse af denne periode, når en sådan ydelse er udredet i henhold til lovgivningen i en anden medlemsstat.

— Artikel 9a i forordning nr. 1408/71, der er uforenelig med EF-traktatens artikel 48, stk. 2, og artikel 51, for så vidt som bestemmelsen udelukker muligheden for — med henblik på forlængelse af referenceperioden efter en medlemsstats lovgivning — at tage hensyn til de perioder, hvori der er udbetalt rente som følge af en arbejdsulykke i henhold til en anden medlemsstats lovgivning, erklæres ugyldig.

Sagens omkostninger

47 De udgifter, der er afholdt af den østrigske regering og af Kommissionen, som har afgivet indlæg for Domstolen, kan ikke erstattes. Da sagens behandling i forhold til hovedsagens parter udgør et led i den sag, der verserer for den nationale ret, tilkommer det denne at træffe afgørelse om sagens omkostninger.

På grundlag af disse præmisser

kender

DOMSTOLEN (Femte Afdeling)

vedrørende de spørgsmål, der er forelagt af Oberster Gerichtshof ved kendelse af 27. juni 2000, for ret:

1) Et tilfælde, hvor en person, som er statsborger i en medlemsstat, og som før denne stat tiltrådte Den Europæiske Union, har været beskæftiget som arbejdstager i en anden medlemsstat, hvor den pågældende havde været udsat for en arbejdsulykke, og som efter oprindelsesstatens tiltrædelse indgiver en ansøgning til myndighederne i denne sidstnævnte stat om erhvervsudygtighedspension som følge af denne ulykke, er omfattet af anvendelsesområdet for Rådets forordning (EØF) nr. 1408/71 af 14. juni 1971 om anvendelse af de sociale sikringsordninger på arbejdstagere, selvstændige erhvervsdrivende og deres familiemedlemmer, der flytter inden for Fællesskabet, som ændret og ajourført ved Rådets forordning (EF) nr. 118/97 af 2. december 1996.

2) Artikel 94, stk. 3, i forordning nr. 1408/71, som ændret og ajourført ved forordning nr. 118/97, sammenholdt med EF-traktatens artikel 48, stk. 2, (efter ændring nu artikel 39, stk. 2, EF), skal fortolkes således, at den er til hinder for en national bestemmelse som § 235, stk. 3, litra a), i Allgemeines Sozialversicherungsgesetz, hvorefter der kun kan dispenseres fra kravet om udståelse af en karenstid som betingelse for, at der kan erhverves ret til erhvervsudygtighedspension, når den nedsatte erhvervsevne er forårsaget af en arbejdsulykke — der i det foreliggende tilfælde er indtruffet før den dato, hvor forordningen trådte i kraft i medlemsstaten — såfremt den tilskade-

komne på tidspunktet for ulykken var obligatorisk eller frivilligt socialforsikret i henhold til denne medlemsstats lovgivning, men ikke i henhold til enhver anden medlemsstats lovgivning.

3) EF-traktatens artikel 48, stk. 2, og artikel 51 (efter ændring nu artikel 39, stk. 2, EF og artikel 42 EF) skal fortolkes således, at de er til hinder for en bestemmelse som § 234, stk. 1, nr. 2, litra b), i Allgemeines Sozialversicherungsgesetz, sammenholdt med § 236, stk. 3, i samme lov, hvorefter der — med henblik på forlængelse af referenceperioden, hvori karenstiden skal være tilbagelagt som betingelse for, at der kan erhverves ret til pension — kun tages hensyn til perioder, hvori den forsikrede har oppebåret invalidepension i henhold til en national socialsikringsordning mod ulykker, uden at der er mulighed for forlængelse af denne periode, når en sådan ydelse er udredet i henhold til lovgivningen i en anden medlemsstat.

4) Artikel 9a i forordning nr. 1408/71 — som ændret og ajourført ved forordning nr. 118/97 — der er uforenelig med EF-traktatens artikel 48, stk. 2, og artikel 51, for så vidt som bestemmelsen udelukker muligheden for — med henblik på forlængelse af referenceperioden efter en medlemsstats lovgivning — at tage hensyn til de perioder, hvori der er udbetalt rente som følge af en arbejdsulykke i henhold til en anden medlemsstats lovgivning, erklæres ugyldig.

Jann von Bahr Wathelet

Afsagt i offentligt retsmøde i Luxembourg den 18. april 2002.

R. Grass

Justitssekretær

P. Jann

Formand for Femte Afdeling